

Catalog selectiv II

INSCRIȚII PE ICONOSTASE DIN SECOLUL AL XVI-LEA (MOLDOVA)

Istoric de artă: Marina Sabados

Slavist (verificarea inscripțiilor, traducerea lor și identificarea surselor literare): Ruxandra Lambru

1. PRIMUL ICONOSTAS AL BISERICII DE LEMN A SCHITULUI VĂLENI-PIATRA-NEAMȚ

Iconostasul bisericii de lemn din vremea lui Petru Rareș se păstrează fragmentar, și anume: ușile împărătești, trei icoane prăznicare – *Botezul Domnului*, *Schimbarea la Față* și *Înălțarea Domnului* – și friza *Marea Deisis*, alcătuită inițial din 11 icoane, din care se mai păstrează doar 10.¹

Inscripțiile originale

1. Ușile împărătești, decorate cu scena *Buna Vestire*, păstrate la schitul Văleni. Titlul scenei, slavonă: БѢГО БЕРЕНІЕ; numele profeților David și Solomon, înfățișați deasupra scenei: ...ДѢ, СОЛОМО(Н); monograma numelui arh. Gavriil: ГѢ ГЛ.

2. *Botezul Domnului*, icoană prăznicară, păstrată la mănăstirea Văratec, jud. Neamț, în depozit. Titlul scenei, slavonă, scris cu negru pe rama de sus: БѢГО ІВЛЕНІЕ.

3. *Schimbarea la Față*, icoană prăznicară păstrată la mănăstirea Agapia, jud. Neamț, în depozit. Titlul scenei nu se vede, cadrul icoanei fiind repictat, dar presupunem că a fost scris pe rama de sus, ca în cazul icoanei anterioare.

4. *Înălțarea Domnului*, icoană prăznicară aflată azi la mănăstirea Bistrița, jud. Neamț, în muzeu. Titlul scenei, slavonă, scris cu roșu pe rama de sus: ВЪЗНЕСЕНІЕ ГДѢ НАШ(Е)ГО Іс ХА.

¹ Vezi Marina Ileana Sabados, *Din nou despre „comoara” de icoane de la Văleni-Piatra Neamț*, în SCIA. AP, 44 (1997), p. 3–32; ref. p. 6–7, 29–31.

5. *Marea Deisis*: Icoanele care alcătuiau inițial această friză se păstrează în biserica schitului, fixate pe panouri expuse în naos și pronaos, cu excepția icoanei *Maica Domnului cu arhanghelul Mihail*, dispărută. Inscripțiile sunt dispuse fie pe rama de sus, fie în câmpul icoanei, scrise cu roșu.

Sf.ap.Toma și Iacov

Sf. Ioan și arh. Gavriil

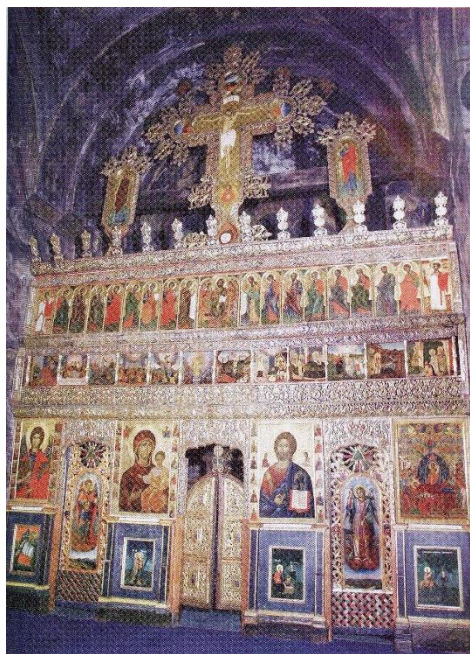
Sf.ap.Luca și Simon

Sf.diac.Prohor și Amon

- Sfinții diaconi Roman și Ștefan*: Дико(н) Рома(н), Диконъ Стефанъ.
- Sfinții apostoli Toma și Iacov*: ☩то[ма], Іако[в].
- Sfinții apostoli Andrei și Marcu*: Я[н]др(є)[н], Мар[кз].
- Sfinții apostoli Matei și Petru*: М[а](ѿ)[тєн], П[є](т)[рь].
- Iisus Judecător*: Іс Хс, ѿ.о.н.
- Sf. Ioan Botezătorul și sf. arh. Gavriil*: Іѡ(н), Г[авриїл]; pe filacterul din mâna sf. Ioan – Глиши мѣр / свож молѣ/щѣж тѣѣ / създате/лз .../ ... (Ascultă pe maica Ta, care se roagă, Ziditorule...).
- Sfinții apostoli Pavel și Ioan*: icoană repictată integral.
- Sfinții apostoli Luca și Simon*: Л[зка], С[имон].
- Sfinții apostoli Vartolomeu și Filip*: inscripție deteriorată în dreptul lui Vartolomeu, Ф[илип].
- Sfinții diaconi Prohor și Amon*: Прохро(р), Амо(н).

2. ICONOSTASUL DIN BISERICA MĂNĂSTIRII HUMOR

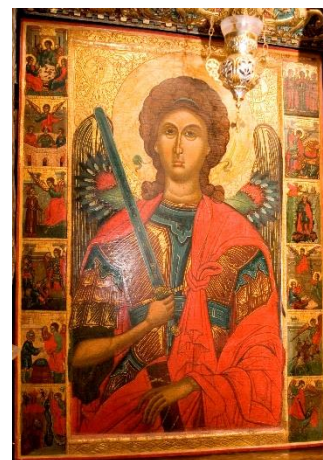

Iconostasul original datează, probabil, din jurul anului 1535 (anul pictării bisericii de la Humor) și este posibil ca pictorul/ pictorii să fi făcut parte din echipa de zugravi care a realizat decorul pictat al bisericii.² Din acest iconostas se mai păstrează ușile împărătești, ale căror iconițe au fost repictate în sec. XIX, cele patru icoane împărătești – *Sf. arhanghel Mihail, Maica Domnului cu Pruncul, Deisis și Adormirea Maicii Domnului* – și registrul *Marea Deisis*. Coronamentul iconostasului, format din crucea *Răstignirii* și moleniile *Maicii Domnului* și sf. Ioan Evanghelistul au fost donate în 1590 de mitropolitul Gheorghe Movilă.

Inscripțiile originale

1. Icoana împărătească *Sfântul arhanghel Mihail*. Numele îngerului monogramat: „*ΑΡ(Χ) Μ(Ι)Χ*”). Titlurile scenelor laterale, lb. slavonă:

- a) „Гощеніе Авраамѣ³” („Ospitalitatea lui Avraam”);
- b) „Три ѡ[тро]ци въ пещ⁴” („Cei trei coconi în cuptor” – cf. *Cântarea celor 3 tineri*, cap. 1, și Daniel 3, 20–27;
- c) „Іаѡсѣ Крестѣ [н]їиѡсѣ крѣстѣ⁵” („S-a arătat crucea lui Constantin”);
- d) „[...] Іс [На]/вїиѡсѣ” (cf. Iosua Navi 5, 14–15);
- e) „Гѣдѣѡ[н] сѣ[...];”

² Vezi Marina Sabados, *La datation des iconostases de Humor et de Voroneț*, în *RRHA. BA*, XLV (2008), p. 67–76; ref. p. 73.

³ În loc de *Авраама*, forma corectă de genitiv.

⁴ În loc de *пещоу*, forma corectă de locativ.

⁵ Redactare defectuoasă pentru *крѣстѣ*.

- f) „[...]о въ/ Коласи” („... în Colose” – minunea sf. Arhanghel din cetatea Colose /Colossae?/, se prăznuiește la 6 sept.);
- g) „Сѣборъ А҃г҃лѣ” („Soborul Arhanghelilor”);
- h) „Сѣбличъ Самонъ Давидъ” („L-a uns Samoil pe David” – cf. I Regi 16, 12–13)⁶;
- i) „Данїлъ”;
- j) „Вид...е...го...де” („A văzut... [Iacov?]” – cf. Facere 28, 10–22;
- k) „Іѡвс[ъ] Косѣа[нї]нъ/ аг҃лѣ(а)” („S-a arătat lui Constantin îngerul”);
- l) [...]нїе [Ка]/лам[а]. (cf. Numeri 22, 22–36).

2. Icoana împărătească *Maica Domnului cu Pruncul* – *Hodighitria*. Titlul – „ДИГОИТРИЕ”⁷. Numele profeților și textele de pe filactere, în slavonă:

- a) „Пр(о)р(о)къ Моиси” – „Пр(о)р(о)ка въз(д)вигнетъ вамъ Г(п)ъ ѿ(т) брат(и)” („Proroc va ridica vouă Domnul dintre frații”... [voștri], – Faptele Ap. 2, 17 (aluzie la *Deuter.* 18, 15);
- b) „Пр(о)р(о)къ Дв(д)ъ” – „Въскрени(с) Гї въ покои твои тѣ (и) ки” („Scoală-te, Doamne, întru odihna Ta, Tu și [chivotul] ”, Ps. 131, 8);
- c) „Пр(о)р(о)къ Езеки[л]ъ” – „Рече Гѣ къ мнѣ врата си затворена”, („Zis-a Domnul către mine, ușă/poartă ești încuiată” – cf. Ezechiel 44, 2);
- d) „[Пр(о)р(о)къ] Е[реми]а” – „Ее дне грѣдѣтъ и закъщѣахъ домо(у)?” („Iată vin zile și voi încheia legământ cu casa” [lui Israel], Ier. 31, 31);
- e) [...] – „Ее послахъ аг҃ла моего оугото[ва]хъ пѣ[т...]” („Iată trimit îngerul Meu să pregătească” ... [calea ta], Marcu 1, 2 – cf. Maleahi 3, 1 și Ieșire 23, 20);
- f) lacună;

⁶ Neconcordanță între text și imagine, cea din urmă reprezentând *Căința lui David* (II Regi 12,12-17).

⁷ Redactare defectuoasă pentru „HODIGHITRIA”.

- g) „пр(о)р(о)къ Яаронъ” – „Въземъ ржчкж златж єдинж” („Am luat (sau: Ia!) o furcă (?) aurită”);
- h) „пр(о)р(о)къ Голомо(н)” – „Многи дѣверѣ сѣтворѣа” („Multe fete s-au dovedit” [... a fi vrednice], Pilde 31, 29);
- i) „пр(о)р(о)къ Исаиос” – „Изиде(т) жєз?ла ис корєнє” („A ieșit mlădiță din rădăcina” [...lui Iesei], Isaia 11, 1);
- j) „пр(о)р(о)къ Гєдєонъ” – „На роуѣкѣ роса а по вѣсєи” („Rouă [numai] pe lână, iar peste tot” [...locul uscăciune], Judec. 6, 37);
- k) „пр(о)р(о)къ Іѡковъ” – „С[є] лѣ[ст]вица оутврѣж(д)єна на зємли” („Iată o scară sprijinită de pământ”, Facere 28, 12);
- l) [...] – „Ер [...]сєс[...] ит? ...”.

3. Icoana împărătească *Deisis cu apostolii*. Text pe cartea lui Iisus, slavonă – „Язѣ єсѣмь свѣтъ мирѣ ходѣ по мнѣ и не имать х[оди]ти въ тьмѣ нж имать свѣтъ жи[во]тънїи” („Eu sunt lumina lumii; cel ce Îmi urmează Mie nu va umbla în întuneric, ci va avea lumina vieții”, Ioan 8, 12).

4. Numele apostolilor din friza *Marea Deisis* – „Фн(л)п”, „Еаѣрф” (sic!), „Гн(мо)н”, „Ас(ка)”, „Іѡан”, „Петр”, „Пав”, „Ма(фт)”, „Маѣр”, „Ян(д)к”, „Іѡко(в)”, „Ф(ма)”.

5. Icoana *Maica Domnului și sf. arh. Mihail* din friza *Marea Deisis*. Monogramele numelor – „Мн(х)”, „Миѣр Фѣ”. Text pe filactera Maicii Domnului, slavonă – „Сѣро(д)на присвоєніє сѣгрѣшенїє ѿ поустѣ снѣ и Бѣ мон.” („Slobozește păcatul strămoșilor, Fiule și Domn al meu”).

6. Icoana *Iisus Judecător* din friza *Marea Deisis*. Monograma hristică – „Іс Хс”. Text pe cartea lui Iisus, slavonă – „Придєтє вѣсѣ трѣждлєщємєс ѡбрѣмєнєє и азѣ рѣ(х)[...]” („Veniți [la Mine] toți cei osteniți [și] împovărați și Eu” [... vă voi odihni pe voi], Matei 11, 28)

7. Icoana Sf. Ioan Botezătorul și sf. arh. Gavriil din friza Marea Deisis. Nume – „ГѢ ИѦАНЪ ПРѢ(Д)ТЕЧЕ”, „ГѢ”. Text pe filactera sf. Ioan, slavonă – „ГѢ, ГѢ, слиши мѣри своѣ молѣщаѣ тѣ създателѣ своему” („Doamne, Doamne, ascultă pe maica Ta care se roagă Domnului, ziditorului său”).

8. Crucea Răstignirii, verso, inscripție de danie, slavonă: „† ГѢа распѣтина сътвори кр(р) Георгіе Мовила митрополи(т) Озча(в)[с]кои въ д(ѣ)ні г(о)спо(д)на Петра воєво(д)[а] и прѣ егуме(н)[а] арх(и)мандри(н)[а] Анастасіе Хомо[р]скі. Е[ѣ] л[ѣт] 7341 авг(ст) еі.”⁸ (Această Răstignire a făcut-o kir Gheorghe Movilă, mitropolitul Sucevei, în zilele domnului Petru voievod, egumen fiind arhimandrit Anastasie al Humorului, la anul 7098 [1590], august 15).

3. UȘI ÎMPĂRĂTEȘTI

Prima jumătate a sec. XVI, provin de la biserica din satul Cârligul, jud. Neamț; în prezent la MNAR, inv. 41 L/11092. Decorate cu scena *Buna Vestire*; se remarcă prezența prorocilor David și Solomon.

Inscripții în slavonă: titlul scenei, scris cu roșu, în dreapta lui Solomon

– Бѣго вѣ...; nume – ГѢ Гавриль, МѢ ОѢ, Дави(д) проро(к). Texte pe filacterele prorocilor: David

– Слыши / джц/н и / виж(д)/рї и сл/.....? (Ascultă fiică și vezi și pleacă urechea...; Psalmi 44, 12);

Solomon – многи / дѣще / рѣсѣ [...] (Multe fete s-au dovedit <harnice dar tu le-ai întrecut pe toate>; Pilde 31, 29).

⁸ Cf. G. Balș, *Bisericile și mănăstirile moldovenești din veacul al XVI-lea, 1527–1582*, în *BCMI*, XXI (1928), p. 346, descifrare incompletă a anului : 734< ?> = 709< ?>.

4. UȘI ÎMPĂRĂTEȘTI

Prima jumătate a sec. XVI. Decorate cu scena *Buna Vestire*. În prezent, se află la mănăstirea Văratec, jud. Neamț, în depozit, fiind transferate în 1984 de la biserica de lemn (1776) din Vânători–Piatra-Neamț.

Inscripție în slavonă, cu roșu, titlul scenei: Бл҃го Б҃е(ш)[ѣ]ніѣ.

5. UȘI ÎMPĂRĂTEȘTI

Mijlocul sec. XVI. Decorate cu scena *Buna Vestire* și cei patru evangheliști. Se păstrează la MNIR, inv. 173904/a, b. Observație: registrul inferior, cu evangheliștii Luca și Ioan a fost repictat, inclusiv inscripțiile.

Inscripțiile originale

a) titlul: Бл҃го вѣщ[ѣ]ни(ѣ) Бцѣ

b) nume: Я Г҃ъ; Мрѣ Ѳѣ; Матѣи бл҃гвѣстникъ (Matei evanghelist/ binevestitor); Марко бл҃гвѣстникъ (Marcu evanghelist/ binevestitor).

c) versete din evanghelii, reproduse parțial pe cărțile de pe pupitre: 1. pe cartea lui Matei – книга [родс]тва Іс҃ъ Х҃ъ сн҃а [...] Явраами·Явраамъ роди Исаака·Исаакъ роди Яков[а] („Cartea neamului lui Iisus Hristos, fiul [lui David, fiul lui] Avraam. Avraam a născut pe Isaac, Isaac a născut pe Iacov”. Matei 1, 1–2); 2. pe cartea lui Marcu – Зачѣло [Ѣв]гѣліа [...] сн҃а Бж҃іа. Яко жесе писаносе [...] Язь послаж аг҃г҃ламо („Începutul evangheliei [lui Iisus Hristos] fiul lui Dumnezeu. Precum este scris [în proroci:] Iată Eu trimit îngerul [Meu]... Marcu 1, 1–2).

6. ICONOSTASUL DIN BISERICA MĂNĂSTIRII VORONEȚ

Iconostasul actual datează din mai multe etape, cea mai veche aparținând sfârșitului de secol XVI, după cum indică inscripția de pe spatele moleniei Maicii Domnului, din 1581.⁹ Din iconostasul original se mai păstrează ușile împărătești și coronamentul format din crucea *Răstignirii* și molenii.

Inscripțiile din sec. XVI

1. Ușa împărătească, decorată cu motive vegetale sculptate; în mijlocul panourilor de sus și de jos se află câte o iconiță, cele de sus dreptunghiulare, reprezentând pe apostolii Petru și Pavel, cele de jos circulare, înfățișând pe Iisus Mare Arhiereu și pe sf. Gheorghe, patronul bisericii mănăstirii Voroneț: pe icoana apostolului Pavel s-a păstrat doar cuvântul prescurtat „Гѣ”; pe icoanele de jos: „Гѣ Хс”, „Гѣ Мн(к) Гѣω(ρ) гнѣ”.

2. Crucea și moleniile: inscripțiile de pe fața acestora reprezintă monogramele numelor evangheliștilor, a Maicii Domnului și a sf. Ioan Evanghelistul. Pe spatele moleniei Maicii Domnului, inscripție de danie, lb. slavonă – „† Г[оспо]ди І[іс]в[се] Х[рист]ѣ прїими приношенїѣ/ мали по трѣженїѣ сѣи/ кр[ъс]т рабѣ Бжїю тахате мо/на(х) Касїнь, в[ъ] им твоѣ сѣое, в[ъ] лѣтѣ 7089” („Doamne Iisuse Hristoase, primește mica jertfă ca osteneală, această cruce de la robul lui Dumnezeu, umilul călugăr Casiiian, în numele Tău cel sfânt, în anul 7089” [1580 sau 1581]).¹⁰ Pe

⁹ Vezi M. Sabados, *La datation...*, p. 73.

¹⁰ Inscripție reconstituită și publicată de Olimpia Mitric, *Nouveaux éléments concernant la datation des iconostases des monastères de Voroneț et de Moldovița*, în *RRHA.BA*, XLI–XLII (2004–2005), p. 104.

spatele moleniei sf. Ioan Evanghelistul, inscripție de meșter, lb. slavonă – „Гаври(л) копа(л) и по/злаци(л), лѣ(т) 7089” (Gavril a crestat/sculptat și a aurit în 7089” [1580 sau 1581]).¹¹

7. AL DOILEA ICONOSTAS AL BISERICII SCHITULUI VĂLENI-PIATRA-NEAMȚ

Acest iconostas a fost donat, probabil, de Ieremia Movilă care a reconstruit biserica de lemn a schitului Văleni de lângă Piatra Neamț imediat după 1600, după devastarea bisericii lui Petru Rareș în timpul campaniei lui Mihai Viteazul în Moldova¹². Ca și în cazul primului iconostas de la Văleni, nici acesta de la începutul sec. XVII nu s-a păstrat integral, părțile sale componente, care s-au conservat, fiind răspândite în diverse colecții.¹³ Astfel, ușile împărătești sculptate și cele 11 icoane care alcătuiesc *Marea Deisis* se află la schitul Văleni, expuse pe panouri, în naos și pronaos; o icoană prăznicară reprezentând *Coborârea la iad* și care ar fi putut aparține iconostasului din vremea Movileștilor se păstrează în muzeul mănăstirii Bistrița, jud. Neamț; în sfârșit, trei icoane împărătești – *Maica Domnului cu Pruncul*, *Deisis* și *Schimbarea la Față* – se află în muzeul mănăstirii Văratec, jud. Neamț, în al cărui depozit este posibil să se păstreze și cea de-a patra icoană împărătească, *Sfântul Nicolae*, repictată integral.

Inscripțiile originale

1. Icoana împărătească *Maica Domnului cu Pruncul* (Hodighitria) – numele profeților sunt monograme sau prescurtate; texte pe filacterele prorocilor:

a) Aron – **Аро(н)**; text – **Бѣселисъ въ жтро въ свожпрѣмизъ** („Bucură-te că în pântecele tău ai primit” – cf. Acatistul Maicii Domnului, icos 3)

b) Solomon – **Со**; text – **Ево въ неи дхъ разума шїа** („Iată în ea duhul înțelepciunii a strălucit” – Pilde?)

¹¹ *Ibidem*.

¹² Al. I. Gonța, *O nouă ctitorie necunoscută a lui Alexandru Lăpușneanu: Mănăstirea de peste Vale de la Vânătorii Bistriței*, în *MMS*, vol. XLII, nr. 3–4 (1966), p. 178–191, ref. p. 183–189.

¹³ M. I. Sabados, *Din nou despre „comoara” de icoane*, p. 7–9, 29–31.

c) Zaharia – **Заха(ρ)** ; text – **Видѣхъ и се свѣщеникъ зла(ъ) вѣ(д)** („Am văzut și iată sfeșnic cu totul de aur” – Zah. 4, 2)

d) Iesei – **Иесе(и)** ; text – **Жезлъ и скорѣ не еси ѿ(к)** („Toiag din rădăcina lui Iesei” – Catavasie la Canonul Nașterii Domnului; Isaia 11, 10)

e) Daniil – **Да** ; text – **Г(т)сѣчес камѣ(и) ѿ(т) горы безъ рж(к)** („O piatră a fost desprinsă din munte, nu de mână” – Daniil 2, 34 și 45)

f) Iacov – **Ико(к)** ; text – **И се лѣствица оутрежде на земли** („Scară sprijinită pe pământ” – cf. Facere 28, 12)

g) Moise – **Мо(и)** ; text – **Видѣхъ азъ на горѣ Синаи стѣки яко кжпи** („Văzut-am eu pe muntele Sinai cel sfânt în chip de rug” – cf. Ieșire 3, 2)

h) David – **Да** ; text – **Етъ пльщыше ес слово прѣмножытво** („În pântecele ei Cuvântul s-a întrupat” – ...?)

i) Ilie – **Іліа** ; text – **Ревнѣ епоревно ва(х) ѿ Гї вѣсе дръжитли** („Cu râvnă am râvnit pentru Domnul Atotțiitorul” – III Regi 19, 10)

j) Iona – **Іѡн(д)**; text – **Етъзъ пивъ печали къ Гбѹ Бѣ мѡѣз и слышам** („Strigat-am către Domnul Dumnezeu meu în strâmtorarea mea și m-a auzit” – Iona 2, 3)

k) Isaia – **Іса[и]а** ; text – **Из нынтес итисти вжде)е** („Spălați-vă și curățați-vă” – Isaia 1,15 [Biblia românească] sau Isaia 1,16 [variantă slavonă]).¹⁴

l) Miheia – **Ми(х)**; text – **И ты Еиолеване до фраф...ничимже** („Și tu Betleeme, casa Efratei, nu ești nicidecum cel mai mic” – Mih. 5,1, preluat la Matei 2, 6; paremie la Nașterea Domnului)

¹⁴ Un pasaj similar apare și în IV Regi 5, 13 („Spală-te și vei fi curat” – cuvinte atribuite lui Elisei); R. Lambru.

2. Icoana împărătească *Deisis* – nume, monogramă sau prescurtate: **Їс Хс**; **Іω(н)** = Ioan (Botezătorul); **Мл(ρ)** = Marcu; **Ѓи** = Simon; **Іл(κ)** = Iacov; **Φο** = Toma; **Мл(φ)** = Matei; **Λς** = Luca; **А(Δ)** = Andrei; **Ел(ρ)** = Vartolomei; **Φе** (sic!) = Filip.

3. Icoana împărătească de hram *Schimbarea la Față* – titlul: **Прѣображеніе Гѣѣ** (Schimbarea la Față a Domnului); nume: **Іліа** (Ilie), **Моу(с)** (Moise), **Їс Хс**; **Іω** (Ioan [Evanghelistul]), **Ілκο(κ)** (Iacov), **Пе** = Petru.

4. Icoană prăznicară *Coborârea la iad* – titlul: **Въскрєсєніе Хвѣ** (Învierea lui Hristos)

5. Friza *Marea Deisis*. Icoanele care alcătuiesc această friză se aseamănă compozițional cu cele din friza *Marea Deisis* din vremea lui Petru Rareș, care, este posibil să le fi servit de model. Astfel, apostolii și diaconii sunt reprezentați doi câte doi, asemenea icoanelor intercesorilor (Maica Domnului și Sf. Ioan Botezătorul), însoțiți de arhanghelii Mihail și, respectiv, Gavriil.

a) *Diaconii Parmena (și) Nicanor* (Nicanul, probabil formă locală) – **Дїіако(ни) Парьмена • Никанъ(л)**

b) *(Apostolii) Toma (și) Vartolomeiu* – **Φοма • Барьфоломенею**

c) *Sfinții (apostoli) Andrei (și) Marcu* – **Ѓѣи А(н)дрею • Марько**

d) *Sfinții (apostoli) Matei (și) Pavel* – **Ѓѣи Млφею • Павел(л)**

e) *Arhanghelul Mihail (și) Maica Domnului* – **Ѧр Мнхан(л) • Мр Φς**

f) *Iisus Hristos (Judecător)* – **Їс Хс**

g) *Sfinții Ioan (Botezătorul și) arhanghel Gavriil* – Гѣѣи Іѡа(н) • аѣ Гаврыиль

h) *(Apostolii) Petru (și) Ioan* – Петръ • Іѡа(н)

i) *(Apostolii) Luca (și) Simon* – Лука • Симо(н)

j) *(Apostolii) Toma (și) Filip* – Фома • Фили(н) (sic!)

k) *Sfântul Ștefan diacon (și) sfântul Prohor diacon* – Гѣѣи Стефанъ дїако(н) • Гѣѣи Прохоръ дїако(н) .

8. ICONOSTASUL DIN BISERICA MĂNĂSTIRII MOLDOVIȚA

Iconostasul bisericii mănăstirii Moldovița datează din 1602, fiind donația vistiernicului Boul (inscripție pe spatele crucii *Răstignirii*). Din ansamblul original se păstrează registrele superioare, începând cu icoanele prăznicare, urmând registrul *Marea Deisis*, apoi registrul profeților, o friză cu serafimi și coronamentul iconostasului. Deși se plasează în debutul veacului al XVII-lea, iconostasul de la Moldovița este, din punct de vedere stilistic, o piesă ancorată în epoca artistică patronată de boierii Movilești.¹⁵

Inscripțiile originale

1. Icoanele prăznicare, lb. slavonă:

a) „Ро(ж)дєство Бѣѣ” („Nașterea Născătoarei de Dumnezeu”);

b) „Бѣѣденїе Бѣѣ” („Primirea [în Templu a] Născătoarei de Dumnezeu”);

¹⁵ Marina Ileana Sabados, *L'iconostase de Moldovița: un repère dans l'évolution de l'iconostase moldave*, în *Series Byzantina*, vol. VI, Varșovia, 2008, p. 27–43.

- c) „БѢГОВѢЩЕНІЕ БЦѢ” („Bunavestire a Născătoarei de Dumnezeu”); pe filactera lui David – „с?лышж(?) д/жци прин(м?)/дыж(д)ѣ” („Ascultă fiică, primește” ?...) ¹⁶; pe filactera lui Solomon – „?бо вѣ/че (не?)и хдѣ/разум” (?) ¹⁷;
- d) „Ро(ж)дѣство Хѣо” („Nașterea lui Hristos”);
- e) „БѢГОВЛЕНІЕ ГНѢ” („Dumnezeiasca arătare a Domnului” [Botezul Domnului]); text pe filactera lui Iisus – „Іжко писаніе Адамова” („Precum zapisul lui Adam”);
- f) „Цвѣтоносїе ГНѢ” („Floriile Domnului”);
- g) „Распѣтіа Хѣо” („Răstignirea lui Hristos”);
- h) „Вѣскръсенїе Хѣо” („Învierea lui Hristos”);
- i) „Вѣзнесенїе ГНѢ” („Înălțarea Domnului”);
- j) „Сѣшескїе Сѣтго Дха” („Pogorârea Sfântului Duh”);
- k) „Прѣвбраженїе ГНѢ” („Schimbarea la Față a Domnului”);
- l) „Спенїе Бци” („Adormirea Născătoarei de Dumnezeu”);
- m) „Стретенїе ГНѢ” („Întâmpinarea Domnului”).

2. Friza *Marea Deisis*: numele apostolilor – „Фили(п)”, „Барфоломе(и)”, „Андрей”, „Марко”, „Іω(и)”, „Петръ”, „Паве(л)”, „Мафѣи”, „Азка”, „Симо(и)”, „Іако(в)”, „Фѡма”.

3. Icoanele prorocilor, lb. slavonă:

¹⁶ Inscriptie descifrată de dr. Ruxandra Lambru.

¹⁷ *Ibidem*.

a) *Pr. Zaharia* – „...Захаріѣ”, în medalion: МР ☩, ИС ХС; pe veșmânt: alăturare de litere din alfabetul chirilic și cel glagolitic; pe filacter: „кадельницѣ/ златъ бл҃гож/ханіѣ” („Cădelniță de aur cu bun miros”);

b) *Pr. David* – „пр(о)р(о)къ Дв(д)ы”, „вѣплъ(ше) се сло/во прѣмноже/ство бл҃гости/” („S-a întrupat Cuvântul [din] preaplină bunătate”);

c) *Pr. Moise* – „пр(о)р(о)къ Моисей”, „видѣ(х) азъ на(го)рѣ/ синистѣ и тако/ кжпина нѣсѣ/гаремаѣ” („Eu [te-]am văzut pe muntele Sinai și ca un rug nears” – cf. Ieșire 3, 2);

d) *Pr. Aaron* – „пр(о)р(о)къ Яро(н)”, „вѣсели сѣ въ тро/вѣ тво слово бж/и и сплѣ(н sau и) в(с)ы и въ/сили сѣ въ нѣи” (S-a sălășluit în pânțelele tău Cuvântul lui Dumnezeu și [...?]);

e) *Pr. Solomon* – „пр(о)р(о)къ Голомо(н)”, „Оуслишите дѣ/те наказаніѣ/ оуне и вѣни/мѣте разсмѣва/ти по(ми)шленіѣ” („Ascultați, copii, poruncile părintești și fiți atenți să înțelegeți învățătura <...?>” [Pilde 4,1]);

f) *Pr. Ilie* – „пр(о)р(о)къ Иліѣ”, „Ре(ч)и сѣи въ Иліѣ/ да вѣниде(ѣ) оуво дхъ/ иже въ тебѣ сѣ/гоувъ въ мнѣ” („Spuse acestea către Ilie: Duhul care este în tine să fie îndoit în mine!” – IV Regi 2, 9).

4. Medalion *Maica Domnului cu Pruncul* – Vlahernitissa : monograme - „Мр ☩” și „Іс Хс”. Crucea *Răstignirii* – „Іс Хс”, „Маѣи”, „Марко”, „Лзка”. Moleniile – „Мр ☩”, „ІѡѦ”.

5. Inscripții de donație:

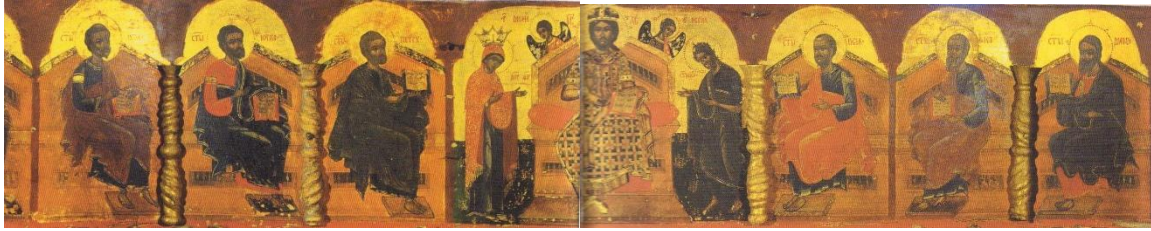
a) pe spatele crucii, lb. slavonă – „† Гїа распѣтїа сѣтвори сѣбѣ пам(т) Бог(л) ви(с)тѣ(р)никъ въ днѣ бл҃гоч(с)тываго г(д)на Іѡ Іеремїа Могилѣ Воєво(д), влѣѡ зїї, мѣца ю(н) ѿ” („Această Răstignire a făcut-o pentru pomenirea sa vistiernicul Boul, în zilele milostivului domn Io Ieremia Moghilă Voievod, în anul 7110 <= 1602>, în luna iunie, 19”)¹⁸;

¹⁸ Apud Olimpia Mitric, *Nouveaux éléments*, p. 105. Cf. G. Balș, *Bisericile XVI*, p. 348.

c) pe spatele moleniei *Maica Domnului* – „при егѹме(н)[а]” („în vremea egumenului Isaia”) ²⁰.

²¹ *Arta din Moldova de la Ștefan cel Mare la Movilești*, catalog de expoziție, MNAR, 1999, București, fișa nr. 25.

8. Icoana *Deisis* – nume: ар(х) Михаил; ар(х) Гавриїль; Іс Хс; Мр Фс; Сѣѣ Іω(н); text pe cartea deschisă a lui Iisus: Придѣте бѣвенїа Ѡца моего (Veniți, binecuvântații Tatălui meu [moșteniți împărăția...] – Matei 25, 34).
9. Icoana Sf. (apostol) *Pavel* – Сѣѣ Павелъ; text pe cartea deschisă: Бра)не азъ приеѣ ω(ъ) Іѡа его жеи прѣдаѣ („Fraților, eu de la Iisus am primit ceea ce v-am dat si [vouă]” – 1 Corinteni 11, 23)
10. Icoana Sf. (evangelist) *Ioan* – Сѣѣ Іω(н); text pe cartea deschisă: Бѣ начеле вѣ с[ло]во и сл[о]во вѣ кѣ Бѣ (La început era Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu [și Dumnezeu era Cuvântul] – Ioan 1, 1)
11. Icoana Sf. (evangelist) *Matei* – Сѣѣ Матѣю; text pe cartea deschisă: Книго рѣдства Іѡ Х(с)ѡа (Cartea neamului lui Iisus Hristos... – Matei 1, 1)
12. Icoana Sf. (apostol) *Andrei* – Сѣѣ Андрїе (sic!)
13. Icoana Sf. (apostol) *Vartolomeu* – Сѣѣ
Бартоломею
14. Icoana Sf. (apostol) *Toma* – Сѣѣ Фома
15. Icoana Sf. *arhidiacon Ștefan* – Сѣѣ
архїидїакоп (sic!) Стефанъ

Abrevieri

<i>BCMI</i>	–	<i>Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice</i> , București
<i>MMS</i>	–	<i>Mitropolia Moldovei și Sucevei</i> , Iași
<i>MNAR</i>	–	Muzeul Național de Artă al României, București
<i>MNIR</i>	–	Muzeul Național de Istorie a României, București
<i>RRHA.BA</i>	–	<i>Revue Roumaine d'Histoire de l'Art. Série Beaux-Arts</i> , Bucarest
<i>SCIA.AP</i>	–	<i>Studii și Cercetări de Istoria Artei. Seria Artă Plastică</i> , București